

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Кафедра тваринництва та харчових технологій

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана
Мартинець Л.А.

“__” серпня 2022 р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
ОК35 КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ ІСПИТ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Ступінь вищої освіти

бакалавр

(бакалавр, магістр)

Факультет (назва)	Галузь знань (шифр і назва галузі знань)	Спеціальність (шифр і назва спеціальності)	Освітня програма (назва освітньої програми)
Аграрний	20 Аграрні науки та продовольство	204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва	Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва

Робоча програма ОК 35 Кваліфікаційний іспит для здобувачів вищої освіти (денна/заочна форми навчання) спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва».

«08» серпня 2022 року – 11 с.

Розробник:

Шахова Ю.Ю. кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, доцент, доцент кафедри тваринництва і харчових технологій;

Берестова Л.Є. кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри тваринництва і харчових технологій;

Стрижак Т.А. кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри тваринництва і харчових технологій.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри тваринництва та харчових технологій

Протокол від 12 серпня 2022 року №11.

В.о. завідувача кафедри тваринництва

та харчових технологій

(підпис)

Наталія НЕДОСКОВА

(ініціали і прізвище)

Схвалено проєктною групою освітньої програми «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва».

ВСТУП

Атестація проводиться у формі кваліфікаційного іспиту, як один комплексний іспит з декількох дисциплін навчального плану. Перелік та кількість дисциплін кваліфікаційного іспиту визначаються випусковою кафедрою та подаються у програмі.

Метою кваліфікаційного іспиту є визначення рівня теоретичної та практичної підготовки випускника для майбутньої професійної діяльності; виявлення відповідності здобутих знань, набутих умінь і навичок вимогам стандартів; оцінювання рівня сформованості компетентностей відповідного рівня вищої освіти; визначення рівня здатності розв'язувати складні спеціалізовані завдання і практичні проблеми у професійній діяльності.

При усній формі проведення кваліфікаційного іспиту на одному засіданні екзаменаційної комісії атестація проводиться не більше 12 здобувачів. Тривалість усного атестаційного екзамену для одного здобувача не має перевищувати 30 хвилин.

За результатами кваліфікаційного іспиту оформляється протокол, який підписує голова та члени комісії.

Здобувача вищої освіти, який за результатами атестації не атестований з будь-яких причин, відраховують з Університету, як такого, що закінчив повний теоретичний і практичний курс навчання, але не пройшов атестації, з правом повторного проходження атестації упродовж трьох років. Повторне складання кваліфікаційного екзамену дозволяється тільки під час наступного терміну роботи ЕК протягом трьох років після закінчення Університету.

Повторне проведення кваліфікаційного іспиту здобувачів вищої освіти з метою підвищення оцінки не дозволяється.

Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на засідання ЕК для складання кваліфікаційного іспиту, то у протоколі комісії відзначають, що він не атестований у зв'язку з неявкою на засідання ЕК.

У випадку незгоди з оцінкою здобувач має право подати апеляцію відповідно до Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії в Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля.

У протоколі засідання ЕК фіксуються оцінки, одержані здобувачем вищої освіти на кваліфікаційному екзамені, виставлені в національній шкалі та шкалі ЄКТС; запитання, поставлені здобувачеві; присвоєну кваліфікацію.

За підсумками діяльності ЕК голова комісії складає звіт.

Кваліфікаційний іспит формує у здобувачів вищої освіти компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньої програми ТВППТ спеціальності 204 ТВППТ.

Інтегральна компетентність (ІК):

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері технологій виробництва та переробки продукції тваринництва при здійсненні професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів зооінженерії і проведення досліджень та / або здійснення інновацій, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК3. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК6. Здатність працювати в команді та мати навички міжособистісної взаємодії.

ЗК7. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК8. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

ЗК9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК1. Здатність використовувати професійні знання в галузі виробництва і переробки продукції тваринництва для ефективного ведення бізнесу.

СК2. Здатність використовувати сучасні знання про способи відтворення, закономірності індивідуального розвитку та розведення тварин для ефективної професійної діяльності у галузі тваринництва.

СК3. Здатність використовувати знання з основних технологій заготівлі, виробництва та зберігання кормів для формування кормової бази підприємства.

СК4. Здатність до складання раціонів для різних видів і статево-вікових груп тварин та організації їх нормованої годівлі з урахуванням наявних фінансових та ресурсних обмежень.

СК5. Здатність застосовувати доцільні системи та способи утримання сільськогосподарських тварин і контролювати та оптимізувати мікроклімат технологічних приміщень.

СК6. Здатність застосовувати базові знання економіки, організації та менеджменту у виробництві та переробці продукції тваринництва.

СК7. Здатність здійснювати контроль технологічних процесів під час виробництва та переробки продукції скотарства.

СК8. Здатність здійснювати контроль технологічних процесів під час виробництва та переробки продукції свинарства.

СК9. Здатність здійснювати контроль технологічних процесів під час виробництва та переробки продукції птахівництва.

СК10. Здатність застосовувати знання морфології, фізіології та біохімії різних видів тварин для реалізації ефективних технологій виробництва і переробки їх продукції.

СК11. Здатність застосовувати знання організації та управління технологічним процесом переробки продукції тваринництва для ефективного ведення господарської діяльності підприємства.

СК12. Здатність аналізувати господарську діяльність підприємства, вести первинний облік матеріальних цінностей, основних засобів, праці та її оплати.

СК13. Здатність використовувати спеціальні знання для проведення санітарно-гігієнічних і профілактичних заходів на фермах та інших об'єктах із виробництва і переробки продукції тваринництва.

СК14. Здійснювати фахове використання технічних засобів для виробництва і переробки тваринницької продукції

СК 15 Впроваджувати сучасні ІТ технології у організації виробництва і переробки продукції тваринництва

СК 16. Здатність на підставі знань з забою тварин і стандартизації продукції організувати та здійснювати технологію забою, виконувати фахові дії зі стандартизації тваринницьких об'єктів та процесів, сировини.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 1. Забезпечувати дотримання параметрів та контролювати технологічні процеси з виробництва і переробки продукції тваринництва.

ПРН 2. Навчати співробітників підприємства сучасних та нових компонентів технологічних процесів з виробництва і переробки продукції тваринництва.

ПРН3. Виконувати функціональні обов'язки, нівелюючи вплив різних чинників та виробничих ситуацій.

ПРН4. Організувати спільну діяльність робочого колективу.

ПРН5. Забезпечувати якість виконуваних робіт.

ПРН6. Впливати на дотримання вимог щодо збереження навколишнього середовища.

ПРН 7. Здійснювати пошук, оброблення та узагальнення інформації із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

ПРН 8. Застосовувати знання з відтворення та розведення сільськогосподарських тварин для ефективного ведення господарської діяльності підприємства.

ПРН 9. Обирати раціональні технології заготівлі, виробництва та зберігання кормів.

ПРН10. Здійснювати нормовану годівлю тварин.

ПРН11. Забезпечувати оптимальні умови утримання сільськогосподарських тварин і мікроклімат технологічних приміщень

ПРН12. Застосовувати закони економіки, організації та менеджменту у виробництві та переробці продукції тваринництва

ПРН13. Забезпечувати параметри та здійснювати технологічний контроль сучасних технологій з виробництва молока та яловичини

ПРН14. Забезпечувати параметри та здійснювати технологічний контроль сучасних технологій виробництва свинини.

ПРН15. Забезпечувати параметри та здійснювати технологічний контроль виробництва продукції птахівництва.

ПРН16. Впроваджувати і використовувати на практиці науково обґрунтовані технології виробництва і переробки продукції тваринництва

ПРН17. Розробляти і ефективно управляти технологічними процесами переробки продукції тваринництва.

ПРН18. Здійснювати первинний облік матеріальних цінностей, основних засобів, праці та її оплати.

ПРН19. Забезпечувати дотримання біологічної безпеки на підприємствах із виробництва та переробки продукції тваринництва.

ПРН 20. Застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.

ПРН 21. Знати основні історичні етапи розвитку предметної області.

ПРН 22. Здатність на підставі знань з матеріалознавства, технічної механіки та технологічного обладнання цехів здійснювати фахове використання відповідної техніки, якісно виконувати елементи технологій у галузі тваринництва й первинної переробки тваринницької сировини.

ПРН 23. Здатність на підставі знань із забою тварин і стандартизації продукції організувати та здійснювати технологію забою, виконувати фахові дії зі стандартизації тваринницьких об'єктів та процесів, сировини.

ПРН 24. Здатність на підставі знань організації виробництва, зоотехнічного обліку та програм автоматичного управління процесами здійснювати зоотехнічний облік та автоматизовано управляти системними процесами у тваринництві.

1. ОПИС ПРОГРАМИ

Найменування показників	Опис підготовки фахівців	Характеристика ОК 35	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 4	Галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство	обов'язкова	
	Спеціальність 204 ТВППТ Освітня програма ТВППТ		
Змістових модулів -	Рівень вищої освіти: перший Ступінь освіти: бакалавр	Рік підготовки:	
		4	4
		Семестр	
Загальна кількість годин: 120		8	8
		Лекції	
		год.	год.
		Практичні	
		год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
Тижневих годин для денної форми навчання: самостійної роботи здобувача –	Самостійна робота		
	год.	год.	
	Форма контролю: атестація		

2. ПРОГРАМА ОК 35 Кваліфікаційний іспит

ГОДІВЛЯ ТВАРИН

Тема 1. Нормована годівля с.-г. тварин

1. Які фактори враховують при встановленні норми підтримувальної годівлі тварин ?
2. Що мається на увазі під терміном “авансування годівлі”?
3. Що таке “деталізовані норми годівлі”?
4. Що характеризує вуглеводно-протеїнове співвідношення?
5. Яким є оптимальний рівень клітковини у раціонах жуйних тварин?

Тема 2. Поживність кормів

1. Від яких сполук залежить рівень біологічної цінності білка?
2. Які сполуки входять до складу “сирого” протеїну?
3. Які амінокислоти і чому називають незамінними?
4. Що таке «енергетична поживність корму»?

Тема 3. Технологія приготування кормів

1. Оптимальні фази стиглості кукурудзи при скошуванні на силос
2. Оптимальна вологість зеленої маси при закладанні силосу
3. Оптимальні строки наповнення силосної траншеї кормом
4. Які с.-г. культури найкраще силосуються?
5. Який оптимальний рівень кислотності силосної маси?
6. Що таке “цукровий мінімум силосної маси”?
7. Способи приготування концентрованих кормів до згодовування.

Тема 4. Грубі корми

1. Солома яких культур має найвищу поживність?
2. Сіно яких культур має найвищу поживність?
3. Назвати фактори, що знижують якість грубих кормів.
4. Назвати фізичні та хімічні способи поліпшення якості грубих кормів.
5. Якою повинна бути оптимальна вологість сіна при зберіганні?

Тема 5. Зелені корми

1. Який токсин знаходиться в конвалії травневій?
2. Який токсин міститься в сорго?
3. Які токсичні речовини містяться в люпині?
4. Оптимальна фаза скошування злакових трав на сіно?
5. Оптимальна фаза скошування бобових трав на сіно?

Тема 6. Зоотехнічний аналіз кормів

1. Які показники визначають при органолептичному дослідженні грубих кормів?
2. Про що свідчить колір та запах сіна і яким він повинен бути в нормі?
3. Про що свідчить колір та запах силосу і яким він повинен бути в нормі?
4. Про що свідчить колір та запах сінажу і яким він повинен бути в нормі?
5. Які основні показники визначають при хімічному аналізі кормів?

РОЗВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН

Тема 1: Походження і еволюція с.-г. тварин

1. Зазначте в яких центрах відбувалось одомашнення великої рогатої худоби.
2. Вкажіть диких предків великої рогатої худоби.
3. Вкажіть диких предків свиней?
4. Як змінилась продуктивність тварин у процесі одомашнення?
5. Сільськогосподарськими називають тварин...
6. Одомашненими називають тварин...
7. Вкажіть основні центри одомашнення овець?

Тема 2: Вчення про породу

1. Що таке порода?
2. Що являє собою лінія?
3. Що таке родина?
4. Вкажіть структуру породи?
5. До спеціалізованих порід відносять?
6. Породна класифікація Дарвіна?
7. Що таке відріддя?

Тема 3: Племінний і зоотехнічний облік в тваринництві

1. Якому виду тварин встановлюють індивідуальні і гніздові номери?
2. В якому віці нумерують молодняк великої рогатої худоби?
3. Які дані заносяться до паспорта великої рогатої худоби?
4. Скільки форм племінного обліку в свинарстві?
5. Форми племінного обліку у м'ясному скотарстві?
6. Що таке ідентифікація?
7. Які дані заносяться до форми 3-мол?

ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА

Тема 1: Технологія виробництва молока

1. Сутність сухостійного цеху.
2. Особливості цеху отелення корів.
3. Сутність цеху роздоювання і запліднення корів.
4. Основне завдання цеху виробництва молока.

Тема 2: Племінний облік в скотарстві

1. Документи обліку поголів'я на фермі.
2. Документи обліку продукції.

3. Основні форми племінного обліку в молочному скотарстві.
4. Вказати назву форми 7-мол, 4-мяс.

Тема 3: Бонітування великої рогатої худоби

1. Вказати оптимальні параметри віку першого запліднення ремонтних телиць.
2. За якими ознаками проводять комплексну оцінку корів.
3. За якими ознаками проводять комплексну оцінку бугаїв.
4. За якою шкалою оцінюють тип будови тіла корів.
5. За якою шкалою оцінюють тип будови тіла бугаїв.
6. З яких показників складається комплексна оцінка ремонтного молодняка.

КОНЯРСТВО

Тема 1: Породи коней

1. Назвіть породи коней, що виведені в Україні
2. Назвіть породи коней господарського призначення
3. Особливості екстер'єру кінно-спортивних коней
4. Шляхи покращення господарських ознак основних верхових порід коней

ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ БДЖІЛЬНИЦТВА

Тема 1: Ріст і розмноження бджолосімей

1. Назвіть природний спосіб розмноження бджолиних сімей;
2. Причини які визивають роїння бджіл;
3. Вплив роїння бджіл на медопродуктивність;
4. Особливості роїння різних порід бджіл;
5. Ознаки роїння бджіл.

Тема 2: Породи бджіл

1. Які породи бджіл районовані в Україні;
2. Характерні ознаки притаманні бджолам української степової породи;
3. Особливості селекційно-племінної роботи в бджільництві;
4. Характерні ознаки притаманні бджолам карпатської породи.

ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ВІВЧАРСТВА

Тема 1: Породи овець

1. Породи овець, що розводяться в Україні;
2. Тонкорунні породи та їх характеристика;
3. Напівтонкорунні породи та їх характеристика;
4. Напівгрубововнові породи та їх характеристика;
5. Грубововнові породи та їх характеристика;
6. Породне районування.

Тема 2: Селекційно-племінна робота в вівчарстві

1. Бонітування овець;
2. Назвіть кількісні і якісні селекційні ознаки;
3. Назвіть ознаки, які позитивно корелюють з кількістю настригу вовни.

ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ КРОЛІВНИЦТВА

Тема 1: Породи кролів

1. Класифікація порід кролів: виробнича, за розміром тіла, за довжиною волосяного покриву.
2. Характеристика порід кролів:
м'ясо-шкуркового напрямку: білий велетень, сірий велетень, радянська шиншилла, сріблястий;
м'ясного напрямку: каліфорнійська, біла новозеландська;
пухового напрямку: ангорська, біла пухова

ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ АКВАКУЛЬТУРИ

Тема 1: Інтенсивні форми ведення ставового господарства

1. Меліорація ставків;
2. Удобрення ставків;

3. Годівля риби в прудах;
4. Змішана посадка риби в стави;
5. Вирощування коропа в полікультурі.

ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА

Тема: Ріст і розвиток свиней

1. Визначення живої маси свиней;
2. Вимірювання свиней;
3. Визначення індексів будови тіла свиней;
4. Побудова екстер'єрного профілю;
5. Абсолютний і відносний прирости свиней.

Тема 2: Походження і породи свиней

1. Походження і класифікація домашніх свиней;
2. Дикі предки та родичі свиней;
3. Ознаки і властивості, що характерні диким свиням;
4. Породи універсального напрямку продуктивності;
5. Породи м'ясного напрямку продуктивності;
6. Породи сального напрямку продуктивності.

Тема 3: Форми зоотехнічного і племінного обліку

1. Організація зоотехнічного і племінного обліку;
2. Способи мічення свиней;
3. Форми зоотехнічного обліку.

ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА

Тема 1: Лінії і кроси сільськогосподарської птиці

1. Із наведеного переліку кросів с.-г. птиці зазначте крос індиків;
2. Кроси індиків, створених в селекційно-генетичному центрі інституту птахівництва УААН;
3. Лінії індиків в кросі «Хідон»;
4. Схема одержання гібрида курей «Білорусь-9».

Тема 2: Походження і породи сільськогосподарської птиці

1. Зазначте в яких центрах відбулося одомашнення курей, гусей;
2. Розміщення свійських курей в зоологічній класифікації;
3. Класифікація порід курей за напрямом основної продуктивності.

Тема 3: Технологія виробництва харчових яєць курей

1. Зазначте вид с.-г. птахів, у яких тривалість використання дорівнює 52 тижні;
2. На яких основних принципах організації ґрунтується технологія промислового виробництва харчових яєць;
3. Розрахунок посадкового коефіцієнта в птахівництві;
4. Типи кліткових батарей для промислових курей-несучок.

Тема 4: Технологія виробництва м'яса курчат-бройлерів

1. Із наведеного переліку кросів курей вкажіть той, що використовується для отримання м'ясних курчат;
2. Основні принципи організації технологічного процесу виробництва м'яса бройлерів;
3. Три способи вирощування курчат-бройлерів на м'ясо та їх коротка характеристика.

ГІГІЄНА ТВАРИН

Тема 1: Гігієна приміщень для тварин. Вибір ділянки під будівництво тваринницьких об'єктів

1. Гігієнічний контроль за проектуванням, будівництвом та експлуатацією тваринницьких приміщень.
2. Гігієнічні вимоги до генерального плану тваринницьких приміщень.
3. Гігієнічні вимоги до різних систем водопостачання на фермах і пасовищах.
4. Зона температурного комфорту при безприв'язному утриманні на глибокій солом'яній підстилці.

5. Співвідношення між прибутковою і затратною частинами тепла у тваринницьких приміщеннях.
6. Види вентиляції у тваринницьких приміщеннях.
7. Види проектів тваринницьких приміщень, будівель і споруд. Технічна документація будівельного проекту.

Тема 2: Основи профілактики при утриманні тварин

1. Дезінфекція, дезінсекція і дератизація.
2. Загальні вимоги до підготовки тварин для транспортування.
3. Засоби очищення і знезараження питної води у тваринництві.
4. Комплекс заходів, спрямованих на знешкодження у зовнішньому середовищі патогенних і умовно патогенних мікроорганізмів

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Загальна кількість балів з атестаційного екзамену, максимальна величина якого складає 100 балів.

Загальна кількість балів з усного атестаційного екзамену визначається як сума трьох складників у такому співвідношенні:

- перше питання (теоретичне) – 30 балів;
- друге питання (теоретичне) – 30 балів;
- третє питання (практичне) – 40 балів.

Результати оцінювання навчальних досягнень здобувачів відповідають рівню їх компетентності, об'єму засвоєних знань, умінь та навичок за результати атестаційного екзамену, які оцінюють за національною шкалою, 100-бальною системою та шкалою ECTS (таблиця 1):

Таблиця 1 Шкала оцінювання досягнень здобувачів вищої освіти

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
90-100	відмінно	A
82-89	добре	B
74-81		C
64-73	задовільно	D
60-63		E
35-59	незадовільно	FX
1-34		F

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. І.І. Ібатуллін. Годівля с.-г. тварин. Підручник. – Вінниця «Нова книга»,-2007, – 616 с.
2. Практикум з розведення с.-г. тварин. Басовський М.З., Дубін А.М. та ін., Луганськ, 2006.
3. Основи розведення с.-г. тварин. Практикум. Дубін А.М., Афанасенко В.Ю. та ін., Луганськ, 2008.
4. Рубан Ю.Д. Скотарство і технологія виробництва молока та яловичини. Харків «Ескада»,2002, 572 с.
5. Инструкция по бонитировке молочно-мясных пород. Киев, 2004.
6. Инструкция по бонитировке мясного скота. Киев,2004 г.
7. Костенко В.І. Практикум із скотарства і технології виробництва молока та

яловичини. К. Урожай, 1996, 256 с.

8. Пономаренко Н.Н., Черный Н.В. Коневодство: Учебное пособие. Харьков: Эспада, 2001. – 352 с.
9. Поліщук В.П., Гайдар В.А. Пасіка. –К.: Ділова Україна, 1993
10. Броварський В.Д., Багрій І.Г. Розведення та утримання бджіл. –К.: Урожай, 1995. – 224 с.
11. Інструкція з бонітування овець – К. – 2003. – 156с.
12. Мирось В.В., Прядко О.П. Кролівництво. – К.: Урожай, 1988
13. Вирощування ремонтного молодняку сільськогосподарських тварин / І.І. Ібатулін, А.І. Сривов, Л.М. Цицюрський та ін.; За ред. Б.М. Гопки - К.: Урожай, 1993.-248 с.
14. Генофонд свійських тварин України: Навчальний посібник/ Д.І. Барановський, В.І. Герасимов, В.М. Нагаєвич та ін. / за ред. Д.І. Барановського та В.І. Герасимова. – Харків: Эспада, 2005. – 400с.
15. Довідник з технології та менеджменту в тваринництві / За ред. проф. Рубана. – Харків: Эспада, 2002. – 572 с.
16. Зубець М.В., Буркат В.П. Племінні ресурси України. – К.: Аграрна наука, 1998. – 336 с.
17. Інструкція з бонітування свиней; Інструкція з ведення племінного обліку у свинарстві / Затв. Міністерством аграрної політики України 17.12.2002. № 396. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2003. – 64 с.
18. Коваленко В.П., Рябко В.М., Пелих В.Г. Перспективи свиноводства. – Херсон: Айлант, 2000. – 84 с.
19. Нормативно-правові акти з ідентифікації та реєстрації тварин. Мінагрополітики України. - К., 2005.- 194 с.
20. Бесулін В.І. та інші. Птахівництво і технологія виробництва яєць та м'яса птиці. Біла Церква, 2003 -448с.
21. Бородай В.П. та інші. Технологія виробництва продукції птахівництва. – Вінниця, 2006. – 353с.